

Jordens filosofi

Filosofi.

Hvad er filosofi? spurgte Gilles Deleuze og Félix Guattari på begyndelsen af 1990-tallet og viste med sit svar at filosofien langt ifra var død.

ALEXANDER CARNERA
Forfatter og skribent, København.

Da jeg var ung og søgte svar på meningen med livet, faldt jeg på et tidspunkt over Arne Næss' bog *Hvad filosofi er*, med undertitlen: *Hvor troen hører op og videnskaben ikke giver svar*. Allerede på første side fortæller Næss at filosofien ikke længere kan udfylde rollen som den der skal udtale sig om de store spørgsmål, om livet, døden og kosmos, og samtidig være levende optaget af filosofiske problemer på en videnskabelig måde. For Næss må filosofiens værdi først og fremmest bestå i at stille spørgsmål, aflive forestillingen om vores egen sikkerhed og holde vores evne til undren levende.¹

I de fleste senere introduktioner til filosofien stødte jeg mere eller mindre på det samme: At filosofien i Skandinavien (og mange andre steder) havde udviklet sig til en øvelse i metode, en logisk-analytisk tænkemåde. Filosofien lignede efterhånden en tjener for specialvidenskaberne.

Senere opdagede jeg eksistensfilosoffen Karl Jaspers' små radioforedrag afholdt lige efter 2. verdenskrig og samlet i den lille tekstsamling *Hvad er filosofi?* (1946). For ham er filosofiens opgave den på en fordomsfri måde at skabe rammerne, der gør det muligt for den enkelte at finde mening i tilværelsen. «Filosofiens oprindelse», skriver Jaspers, «ligger i forundringen, i tvivlen, i bevidstheden om menneskets fortabthed. I alle

tre tilfælde begynder den med en usikkerhed, der griber mennesket og stadig søger en vej ud af den.»² Filosofi er her et spørgsmål om væren, hvad det vil sige, at noget er til.

Disse to meget forskellige udlægninger af filosofiens opgave – den metodisk-analytiske og livsmeningen – virkede uforenelige. Jeg stod tilbage med en oplevelse af at filosofien som fag ikke længere var interessant. Jeg søgte andre græsgange, i litteraturen og kunsten.

EN HENGEMT SKATTEKISTE?

Når jeg indimellem hørte nogen sige noget om filosofi, var det ikke rigtig noget der battede hverken for samfundet eller min egen samtid. Som disciplin og fag syntes filosofien efterhånden at klamre sig til et sidste halmstrå, kaldet *filosofiens historie*. Filosofien var der, men kun som summen af gamle klassikere, for om ikke andet kunne man lære, at man jo altid stod på skuldrene af andre. Men ville dette ikke bare cementere hvorfor staten og samfundet ikke længere har brug for filosofien til at stadfæste sig?³ Også selvom Emmanuel Macron stadig forsøger at gøre det i sine taler.

At se filosofiens opgave som den blot at gentage hvad Aristoteles eller Kant sagde, gør kun filosofien mere overflødig. Den ender som kustode, som legitimationsmærke, eller i værste fald som ligegyldig

namedropping til en ekspanderende kommunikationsindustri. Og så skal der ikke meget til for at konkludere at filosofien er, om ikke død, så forvist til en ligegyldig marginalposition.

Det var derfor en stor overraskelse da jeg i midt på 1990-tallet stødte på en helt ny bog med titlen *Hvad er filosofi?* skrevet af de to franskmænd Gilles Deleuze og Félix Guattari, en bog fra 1991 der kom i dansk oversættelse i 1996 og nu også er kommet på svensk på forlaget Glänta.⁴ Hvordan kunne nogen endnu i dag finde på at stille det gamle spørgsmål om hvad filosofi er? Var filosofien ikke allerede for længe opslugt af en analytisk videnskabskultur og dens tætte samarbejde med naturvidenskaberne, eller omvendt henvist til antikens visdomsskole for livskunst eller en mere moderne eksistentia-listisk udgave heraf? Så hvordan kunne man overhovedet stille spørgsmålet igen?

FILOSOFI ER EN SKABENDE AKTIVITET

Man kan starte med at sige hvad filosofi ikke er. Filosofi er ifølge Deleuze og Guattari ikke «refleksion», ikke «kommunikation» eller «diskussion», ej heller «kontemplation». Filosofi er ikke et spørgsmål om applikation, om at anvende filosofiske begreber på et empirisk stofområde (naturvidenskab, kunst, politik). Filosofi er derimod en skabende, forvandlende og intervererende affære. Mere præcist er filosofi «den disciplin der består i at skabe begreber».

Mens videnskaben er optaget af funktioner og kunsten af sansninger, er filosofien en konstruktiv praksis for opfindsoms begrebsdannelse. For eksempel er Descartes' *cogito* et begreb der i sig samler to dimensioner, som får os til at se på en særlig måde: «Jeg tænker og jeg er».

Men for at aktiveres må filosofien påvirkes af et levende stof, som ikke hører til den selv, men som uophørligt fungerer som en tilbagekastning, der driver tanken og filosofien frem. Immanensplanet er navnet Deleuze og Guattari giver denne bevægelige horison af ikke-filosofi, som måske er tættere på filosofiens hjerte end filosofien selv. Det skabende i filosofien kommer ikke fra en viden om historien, men fra tænkningen om menneskets forhold til det uendelige. Og filosofiens udfordring er at «give en konsistens uden at miste noget af det uendelige». Det handler om tænkningens relation til livets bevægelse, tingenes påvirkninger, uendelige hastigheder, opløsning og kaos.

KAMPEN MOD KAOS

Det som til at begynde med kunne lyde teknisk, er snarere et fortsat eksperiment, ifølge Deleuze og Guattari, «hvor man løber ud til horisonten og vender tilbage med røde øjne, selv hvis det er åndens øjne».⁵ Så tæt på dér hvor livet opstår i tingenes bevægelse og påvirker tingene på nye og ufattelige måder. Hvor en empirisk verden pibler frem. Et begreb er derfor ikke en diskursiv form lagt ned over materien, men selv en del af den. Det som

aktiverer tanken, er noget udefra, et problem, noget påtrængende, noget der tvinger os til at tænke.

Et godt og opfindsomt begreb virker som et net spændt ud over en bevægelig begivenhed, som en musikalsk komposition der skaber nye variationer over livet, nye åbninger og forbindelser. Filosofi handler om at skabe sådanne små levende byggesten kaldet begreber, der kan bevæge os til at tænke. Skridt for skridt, mens vi vikler livets tråde ud. At tænke gør vi når vi griber livet, i de faktiske relationer, hvor noget sker, noget uventet, uforståeligt, chokerende.

Vi gør det allerede som praktikere. Vi griber og tænker i og med materialet. Som skrivende lytter vi til tonen i ordene, snedkeren fornemmer træets årer, afficerer, tyder, fornemmer tingenes tegn, former, tænker videre. Skateboarderen bruger byrummets beton til at skabe nye og uventede relationer og sansninger imellem sig selv og andre, surferen griber og forstår sig selv i forhold til bølgen, kroppen og havets overflade.

Filosofien skal altså aktiveres af noget påtrængende, noget udenfor dens eget domæne. Filosofi, kunst og videnskab bliver uskelnelige, skriver Deleuze og Guattari, «som om de delte den samme skygge, der strækker sig tværs over deres forskellige væsen og uophørligt ledsager

dem». For det som driver filosofien, er ikke som sådan ny viden, men det at tænke.

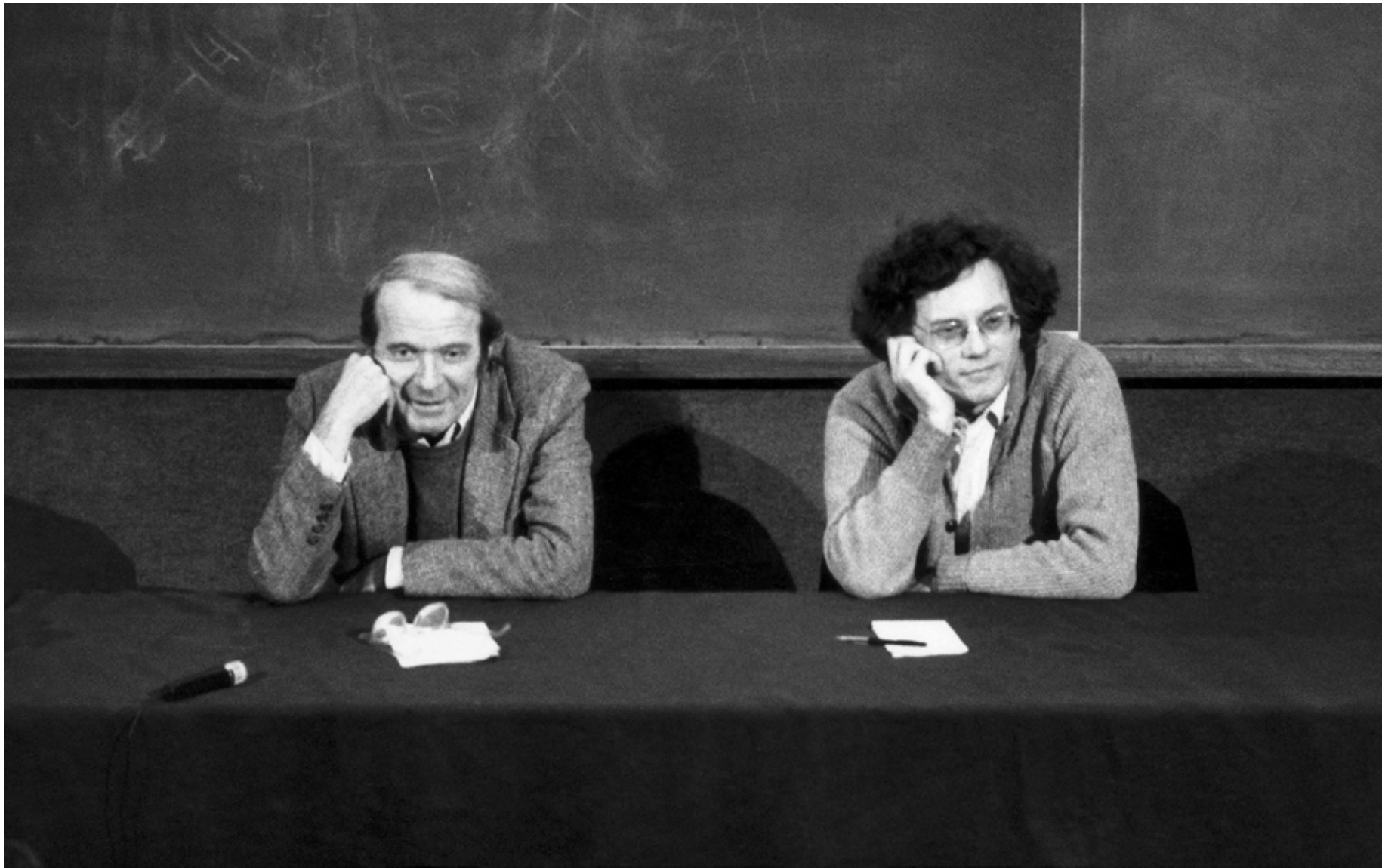
Men at tænke er både en krævende og skræmmende affære. Vi synes at have behov for en smule orden, for at beskytte os mod kaos, skriver de, men tilføjer så: «Hvad ville *tænken* være hvis den ikke hele tiden prøvede

kræfter med kaos? Fornuften viser os kun det sande ansigt, når den 'tordner i sit krater.'»

At tænke er ikke at mene, men at lære at se, at føle på ny. Det som kommer først i et samfund, er påvirkningerne udefra, linjerne, flugtbevægelserne, ikke flugten fra livet, ud i det imaginære, rejsen

til Sydhavet, men fastholdelsen af det levende, i det enestående. Fordi det interessante opstår i de uventede møder, kriserne, de mørke huller i livet. Man kan derfor sige at det mere historiske og politiske spørgsmål, der også er indeholdt i *Hvad er filosofi?*, derfor ikke kun er knyttet til spørgsmålet i titlen, men også til spørgsmålet «hvorfor filosofi?». Deleuze og Guattari svarer ikke direkte på dette spørgsmål, men svaret er overalt allerede til stede som en veritabel årsag. Det er filosofi som kritik af doxa (den offentlige mening) og som modstands-praksis til den «absolutte katastrofe for tanken», der er «den universelle kapitalismes» tankeprog. .../

Gilles Deleuze og Félix Guattari i 1980. FOTO: MARC GANTIER, GETTY.

/...

ET SAMFUND AF VENNER

Med henvisning til det gamle Grækenland påkaldte Hölderlin sig et samfund af venner, som en betingelse for tanken. En ven af tanken, er også en ven af jorden. Som Deleuze og Guattari betoner, havde grækerne det vi ikke har mere: oplevelsen af det fremmede og uendelige der pludselig bliver hjemligt. Når Deleuze og Guattari vender tilbage til denne filosofiens begyndelse, er det ikke som Heidegger for at hævde at man her finder filosofiens oprindelse og essens, men for at holde sig selv og os fast på det uhistoriske element i tænkningen, hvor man vrister sig fri fra de vante strukturer og koordinatører, der muliggør den skabende tanke.

Filosofiens væsen er ikke historiskhed og fortolkningslære, men en måde at blive til på sammen med andre, sammen med tingene og verden. Også den faktiske bog *Hvad er filosofi?* er et resultat af Deleuze og Guattaris særlige venskab, ikke terapi eller identitet, men rivalisering og bejlen. Deleuze havde selv færdiggjort hele manuskriptet på egen hånd, før han henvendte sig til Guattari og spurgte denne om han ville stå som medforfatter. Som han forklarer, var bogen et resultat af tanker de havde afprøvet og diskuteret sammen, om end de ikke altid var enige og langt fra havde den samme skrivestil.

Grækerne omtalte sådanne personer som «venner», venner af tanken. *Agon* var det græske navn for stedet, hvor den frie tanke fødtes i stridende parters bejlen og

udveksling. Grækenland er som sådan filosofiens jord. Bystaten muliggjorde den frie tankes udveksling, men selve kilden til filosofien findes i princippet overalt. Men de rette betingelser – miljøet og jorden – var her. Begrebet fødtes her. Tænkningen om livet støbt i et begreb: Thales' «Alt er vand», Heraklits «Alt er ild», Parmenides' «Alt er væren eller ikke-væren». Dette betyder dog ikke at nye filosofier ikke kan opstå i Østen.

GEOFILOSOFI

Filosofien kan betragtes som et særligt forhold mellem jord og tænkning. Jorden ikke forstået som planeten, kloden eller moder jord. Heller ikke i betydningen miljøbeskyttelse eller biodiversitet, men jorden som navnet på et levende miljø for tænkning. Det som Deleuze og Guattari kalder for geofilosofi, er ikke tanken *om* jord, men tanken *af* jord. Det er ikke en filosofi om geografien, om et bestemt sted, men om rummets og stedets permanente tilstedeværelse i filosofien såvel som i kunstens udøvende praksis.

I modsætning til vores fødested, er vores relation til jorden ikke bestemt gennem blod, bånd og hjemlig jordbund, men gennem bevægelse, eksil, tilhørsforhold og fremmedhed. Den græske åbning mod havet, var et møde med det fremmede. Jorden genetablerer sig selv gennem havet. Det handler ikke om at finde permanente rødder, men om at blive til, der hvor man nu er.

Mens geografien er optaget af territorier, statsgrænser og administrativ opbygning, er jorden navnet på en

altid mulig relation til klima (temperatur, varme, kulde), atmosfærens lys og mørke, jordbund, planter, dyr, produktionsforhold og arbejdsaktiviteter. Geofilosofien er ikke et stykke naturhistorie, men en del af selve menneskehistorien. Vi tænker fordi vi er befolket af kræfter der har med det jordiske at gøre, lokalitet, farver, lys, mørke, undergrund, lyde. Jorden er derfor dybere og rigere end det givne territorium.⁵

Faktisk er jorden det der befrier os fra territoriet. Fra steders faste nationale grænser, hierarkier og identifikation. Det er sådan vi tænker, det er sådan vi kan forvandles, det er sådan vi kan yde modstand, det er sådan vi kan drage omsorg for selvsamme jord.

NOMADE PÅ STEDET

Det er oplagt at sætte lighedstegn mellem geofilosofien og nomaden, da fortælle historien om dem der bevæger sig fra græsgang til græsgang. Men tankens forhold til bevægelse, handler ikke nødvendigvis om at bevæge sig fysisk. Den handler snarere om at skabe rum for tænkning, indfange noget i flugten, i livets levende bevægelse og atmosfære, som altid er ved at forsvinde og derfor kun findes i mellemrummene. Den sande nomade er en bevægelse på stedet, som Deleuze siger et sted.

I *Walden – livet i skovene (1854)* beskriver den amerikanske forfatter og filosof Henry David Thoreau sit eksperiment med at bygge et hus i skovene nord for Boston i Massachusetts. Med sit eksperiment stillede han spørgsmål til den fastboendes livsform, til de territoriale

grænser mellem arbejde og fri tid, mellem husets indenfor og landskabets udenfor, mellem ejerskab og fri brug.

Huset han byggede, var et simpelt logi. Dets enkle ramme fungerede som et møde mellem træets linjer, himlens lys og skovens farver. Landskabets udenfor var også husets indenfor. I det færdige hus kunne han sidde og lytte på fugle og andre dyr. Husets enkelthed fungerede som et rum for den nomadiske tanke. Hvor det at bo og leve faktisk bliver til et spørgsmål om at kunne forlade, at kunne lægge tingene bag sig.

Thoreaus ven og landsmand, digteren og filosofen Ralph Waldo Emerson, skriver i sine moralske taler, at det ikke er muligt at modtage hvis ikke man kan forlade. Thoreaus byggeri lignede en variant over barnets drømmende omgang med sit eget værelse: Man bygger ikke for at besidde, men for at nære fantasien.

BEFRIElsen FRA TERRITORIET

Et andet eksempel på forholdet mellem jord og tænkning er amatørfuglekikkeren J. A. Baker. Han brugte 15 år på at observere og studere vandrefalken i og omkring Essex i det sydlige England. Vandrefalken var hans hellige totem. Hans observationer foregik i perioden efter 2. verdenskrig i en tid da bestanden var truet. Hans dagbog *Vandrefalken*, som udkom på engelsk i 1967 og i fjor blev udgivet på dansk, er, som Robert Macfarlane skriver i sit efterord, ikke en bog om at kigge på fugle, men om at blive en fugl. Baker selv skriver:

«Jeg lagde mærke til at jeg sad sammenkrøbet over byttet, ligesom rovflugten sidder og breder sig over sit. Mine øjne vendte hurtigt fra side til side, på vagt fra menneskenes hovedet. Ubevidst efterlignede jeg rovdvirens bevægelser, som i en form for urrettal; jægeren der bliver, hvad han jager. [...] Vi lever i disse dage i det åbne, det samme ekstatiske frygtssomme liv. Vi undgår mennesker.»⁷

Bakers optegnelser er en dyb anerkendelse af vandrefalkens befrielse fra territoriet og Bakers egen længsel efter falkens deterritorierede oplevelse. En stræben efter at træde udenfor sig selv, forlade sin egen krop, eller rettere, se og sansе verden uden de faste menneskelige holdepunkter. Også dagbogsskriften er her befolket af en intensitet, der ernærer sig af et sted udenfor, fra rovfuglens bevægelser, dens ankomst og forsvinding, dens linjer, dens farver, mørke og lys.

Men *Vandrefalken* er ikke et naturromantisk testamente i masseudryddelsens tidsalder. Den handler også om sprøjtegiften og øget menneskelig intervention, der konstant truer denne fuglebestand. *Vandrefalken* er et skrig, fra et menneske der søger efter de kræfter, der kan befri ham og os andre fra territorier, fra kapitalens ødelæggelse og udpining af landskabet, som indsnævrer synet og tanken – det som holder os på plads. Hertil har man, som Deleuze og Guattari bemærker, af og til brug for dyret, for dyrets affekter og energier, til faktisk at kunne aktivere andre væremåder, andre tænke måder, andre levestil. «Og man bliver nødt til», som Deleuze skriver, «at åbne ordene og kløve tingene, for at jordens egne vektorer frigør sig.»⁸ Bakers egen skrift er scene for scene som tanke syn standset i tid. Om end det var forbundet med stor sorg over menneskets rovdrift på natur og dyr.

AT PÅKALDE EN NY JORD, ET NYT FOLK

«Vi mangler ikke kommunikation, tværtimod har vi for meget af den, vi mangler skabelse. *Vi mangler modstand mod nutiden*. Skabelsen af begreber kalder på en ny jord og et folk der endnu ikke eksisterer», skriver Deleuze og Guattari i *Hvad er filosofi?*. En overfladisk læsning af Deleuze og Guattari kunne nemt sidestille dem med Facebook og Mark Zuckerbergs netværkskapitalisme.

Den horisontale immanens, selve varemærket hos de to franskmænd, er blevet modus operandi for den nyliberale high-tech-kapitalisme. Men hele deres tænkning er et opgør med den selvundertrykkende frihedsforståelse der gennemsvyrer vores moderne liberale liv.

Problemet er at den negative kraft der også er til stede hos Deleuze, er godt skjult fordi han tænker i positive og affirmative begreber. Og det er også én af grundene til at han var så populær i nulterne, men samtidig det som gjorde at meget af det han og Guattari lagde frem, blev opslugt af selvsamme kapitalisme. Spørgsmålet er hvordan du bruger negativiteten. For meget af den bringer dig ikke hen til det affirmative, det skabende, for lidt af den udglatter friktionen, smerten, mørket, krisen og hullerne. Man kan ikke løbe fra smerten, livets slitage og erfaringer, fra alt det som sætter spor og befolker vores tanker.

I ideen om filosofiens død er det ikke så mange filosofien der dør, men mennesket i en bestemt form: mennesket som et bestemt billede af Gud kendt fra kristendommen, eller renaissancemennesket som en kultivering af antikkens idealer, eller oplysningsmennesket som et fornuftsvæsen der hæver sig op over natur og religion. Enhver ny form er vaklende, fordi den følger af en ny relation af kræfter. Som Deleuze bemærker i sin bog om Michel Foucault, må det vigtige spørgsmål nu være, om det endnu er muligt, i sproget, i tænkningen, i arbejdet, at finde nye kræfter der kan befri livet i mennesket.⁹

Det er ikke filosofien der dør, men vores måder at bringe livet videre til hinanden på der dør ud eller mister sin kraft. Vi skal tilbage til det som er kernen i Deleuze og Guattaris filosofi, og ikke mindst det gennemgående tema i hele Deleuzes filosofi, nemlig tid. Ikke fremskridtets lineære tid, men livets cirkulære tid. Ikke nyhedens tid som grebne muligheder, der blot munder ud sin egen realisering, men den formyelse der fylder os med ny kraft og springer som et vandfald ind i tiden. Ikke historien om fødsel, ungdom, voksenalv og alderdom som isolerede livsstadier, men livsfaser med egne vitale tilblivelser.

Tænkningens egen kreative impuls beror på en erfaring af usikkerhed, uden at række ud efter en fast grund. Vi bliver aldrig træt af at nævne tidens mange kriser – globalt, økologisk, politisk, for familien, for meningen – men det interessante ved krisen er det øjeblik hvor ligevægten tipper uden at vi endnu forstår dets fulde omfang. Kreativitetens krise såvel som krisens kreativitet, er vores møde med usikkerheden og livets overgang. Med til denne krise hører også faser af stilhed, tilbagetrækning, gold ørkenvandring. Deleuze skriver selv om hvordan han havde et hul på ette år, hvor der ikke skete noget: «Det er det, som jeg synes er det mest interessante i liv, de huller som de indeholder, tomrummene, nogle gange dramatiske, andre gange ikke engang det. [...] Det er måske i disse huller, at bevægelsen finder sted.»¹⁰

LIVETS TRÅDE

Den skotske antropolog Tim Ingold har i sine bøger om antropologiens forhold til arkæologi, arkitektur, vandring og kunst, hentet stor inspiration fra Deleuze og Guattaris filosofi om livet og mennesket som linjer, tid og bevægelser. Han har ikke mindst været optaget af, hvad det vil sige at tænke og lære i mødet med et konkret materiale. Den der vikler ud (tegner, vandrer, former i ler), lærer at se på ny, samtidig med at han selv undergår en forvandling.

Rebet som figur går igen i mange af Ingolds skrivelser. Men når han i sin seneste bog, *The Rise and Fall of*

Generation Now (2024), vender tilbage til rebet, er det fordi det nu er i fare for at være slidt helt i stykker. Mere præcist er det vores sans for livet som forbundet i fortid, nutid og fremtid der er i fare for at forsvinde. Det som optager ham er, hvad der sker når den ene generation afløser den anden. Hvad kommer før og hvad kommer efter? Er vores forfædre foran eller bag os, efterkommerne foran eller bag os? Hvordan sikre det sociale liv sin egen kontinuitet?

Hvis rebet er slidt, er det fordi vi ikke længere vikler ud. Vi søger en fast grund, hvor det vi skulle gøre, er at eksperimentere med andre af livets tråde, opsøge andre forbindelser.

Generationerne har ikke længere nogen forbindelse til hinanden. Uddannelse styres af en uophørlig innovation, til en fremtid som ingen ved hvad er, og som hurtigt forældes, hvorefter man starter forfra. Den politiske kultur er nu overalt lænket i en kortsigtet tænkning, hvor omsorg for jorden reduceres til et spørgsmål

om numerisk balance opgjort i et teknovidenskabeligt sprog, mens vi overser det grundlæggende, nemlig «at det handler om livscyklus, om hvordan levende væsner bevares og hvordan de sikrer deres egen fornyelse», som Ingold skriver.¹¹

KUNSTEN BEVARER

Der er visdom i ikke-viden, anfører Ingold. De vise og de ældre har muligvis ikke viden, men de kan fortælle. De kan med stor opmærksomhed fortælle om de dyr der befinder sig i nærmiljøet, om vejrlig og rytme, om urter, håndværk, digte og madkunst, om historier om verden fra dem som kom før dem, hvis aktiviteter har givet verden den nuværende form. Døden og tiden gør sig her aktivt gældende i livet. For det handler ikke om at «centrere sig selv i et punkt», som Ingold skriver, men om at se sig selv i åbne forbindelser der fortsætter efter livets ophør. Og derfor handler det om hvordan vi bruger hukommelsen til at vitalisere livet, og til at lære at se.

Overalt er det den franske filosof Henri Bergsons idé om at vi som levende væsner er i tidens indre, der ledsager Ingolds beskrivelse af livets tråde. Fortiden er aldrig bag os, men løber sammen med det nu som vi var. Fortiden bevares i sig selv, som en levende kraft. Denne musiske side af livet, er den samme tråd der løber gennem *Hvad er filosofi?* Om kunsten skriver Deleuze og Guattari: «Kunsten bevarer, og det er den eneste ting i verden der bevares. Den bevarer og den bevares i sig selv [...], skønt den rent faktisk ikke holder længere end dens underlag og materialer [...], sten, lærred, kemisk farve. Den unge pige fastholder den positur hun har haft i fem tusinde år, en gestus der ikke længere er afhængig af den der gjorde den. Lufsten fastholder den uro, den blæst og det lys den havde på den og den dag.»

© norske LMD

Større innsikt

Tre måneder med Le Monde diplomatique for 99 kroner!

Papiravis og full digital tilgang

Bestill på www.lmd.no

<p>LE MONDE diplomatique</p> <p>Postboks 33 Grefsen, 0409 Oslo, Norge Telefon: + 47 47 46 58 80 www.lmd.no</p> <p>Ansvarlig redaktør Remi Nilsen [remi@lmd.no]</p> <p>Redaksjon Mira Refseth Langeland [mira@lmd.no]</p> <p>Faste bidragsytere Anders Dunker, Frida Skatvik, Alexander Carnera, Espen Grønlie, Morten Harper, Steffen Møestrup, Sverre V. Sand, Slavoj Žižek.</p> <p>Korrektur Stian M. Landgaard og Sverre V. Sand</p>	<p>Abonnement Løpende årsabonnement på papiravisen (12 utgaver): 790 NOK. Portotillegg Skandinavia: 60 NOK. Europa: 84 NOK. Verden: 120 NOK.</p> <p>Abonnement kan tegnes på www.lmd.no, på telefon 47 46 58 80, e-post til abo@lmd.no.</p> <p>Annonser Le Monde diplomatique når nærmere 100 000 lesere. Avisen selges som abonnementsavis, samt i løssalg i Norge og Danmark.</p> <p>En større del av opplaget vedlegges norske Klassekampen. Norske LMD kommer ut den første torsdagen i hver måned.</p> <p>For informasjon om annonser kontakt: Frida Skatvik: 988 35 259 / frida@lmd.no</p>	<p>Utgiver Le Monde diplomatique Norge AS. Daglig leder: Remi Nilsen Eies av Per Meland og Remi Nilsen</p> <p>Trykkeri Amedia, Lillestrøm, Norge. Avisen mottar støtte midler av Norsk kulturråd.</p> <p>Støtt oss Hjelp oss å bli enda bedre. Vipps til #21977 eller se www.lmd.no/stott-oss.</p> <p>Månedsavisen LE MONDE diplomatique har et globalt og radikalt engasjement. Denne norske [skandinaviske] utgaven inneholder artikler fra franske Le Monde diplomatique og de andre internasjonale utgavene, samt artikler [merket «@ norske LMD»] fra den norske redaksjonen. Hovedspråket er norsk. Bilder velges av den norske redaksjonen.</p>	<p>LE MONDE diplomatique Internasjonal 30 internasjonale utgaver. Utgis på 20 språk.</p> <p>Frankrike 1, Avenue Stephen-Pichon, 75013 Paris www.monde-diplomatique.fr Grunnlegger: Hubert Beauve-Méry Daglig leder og ansvarlig redaktør: Benoît Bréville Sjefredaktør: Akram Belkaid Ansvarlig for internasjonale utgaver: Anne-Cécile Robert</p> <p>Norske Le Monde diplomatique arbeider i tråd med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presse-skikk.</p> <p>Den norske og tyske utgaven er partnere i det europeiske nettverket Eurozine. Se www.eurozine.com</p>
---	--	--	--

Neste nummer av **Le Monde diplomatique** kommer ut **5. september**